

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ**

**РОБОЧА ПРОГРАМА
методичні вказівки та індивідуальні завдання
до вивчення дисципліни «Основи теорії
мовної комунікації» для студентів
спеціальності 035.041 – філологія
(бакалаврський рівень)**

УДК 81'42 (075.8)

Робоча програма, методичні вказівки та індивідуальні завдання до вивчення дисципліни «Основи теорії мовної комунікації» для студентів спеціальності 035.041 – філологія (бакалаврський рівень) / Укл. В. В. Прутчикова. – Дніпро: НМетАУ, 2018. – 50 с.

Викладені робоча програма, методичні вказівки та індивідуальні завдання з дисципліни «Основи теорії мовної комунікації», наведені перелік тем лекцій та завдання для самостійної роботи, ключові питання для засвоєння основних складових комунікативного процесу, його природи, структури, засобів, ролі та функцій у суспільстві, список рекомендованої літератури.

Призначена для студентів спеціальності 035.041 – Філологія (бакалаврський рівень) заочної форми навчання.

Друкується за авторською редакцією.

Укладач В.В. Прутчикова, канд. філол. наук, доц.

Відповідальна за випуск В.В. Прутчикова, канд. філол. наук, доц.

Рецензент Л. М. Ткач, канд. філол. наук, доц. (НМетАУ)

Підписано до друку 02.10.2018. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Друк плоский.
Облік.-вид. арк. 2,94. Умов. друк. арк. 2,90. Замовлення № 233.

Національна металургійна академія України
49600, Дніпро, пр. Гагаріна, 4
Редакційно-видавничий відділ НМетАУ

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Основи теорії мовної комунікації» є обов'язковою для вивчення студентами, які навчаються за освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів, і входить до циклу дисциплін фундаментальної підготовки з перекладу, читається після курсу «Вступ до мовознавства», є його логічним продовженням і розвитком.

Мета вивчення дисципліни – формування системи сучасних прагматичних знань про структуру, закономірності та найважливіші аспекти мовної (в тому числі міжкультурної) комунікації, вмінь використовувати набуті знання у практиці іншомовного спілкування, перекладу і у науковому аналізі мовленнєвої взаємодії.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен **знати**:

- тлумачення поняття «комунікативний процес» та його складників;
- види, аспекти, сфери та функції комунікації;
- фактори контакту у вербальній комунікації - комунікативний кодекс,
- принципи, які регулюють взаємне порозуміння між мовцями;
- закономірності обміну комунікантами інформацією у процесі вербальної взаємодії;

вміти:

- користуватись інформацією щодо особливостей використання мови як коду і шляхів підвищення ефективності спілкування рідною та іноземними мовами;
- розуміти мову як соціально-психологічний феномен;
- аналізувати дискурс як соціальну інтеракцію, структуру та процес;
- засвоєння знань про інституційні види дискурсу та їхні особливості;
- користуватись системою знань про особливості функціонування мовних ресурсів у дискурсі.

Критерії успішності – отримання позитивних оцінок з усіх розділів дисципліни за результатами диференційованого заліку.

Засоби діагностики успішності навчання – комплекти тестових завдань.

Зв'язок з іншими дисциплінами – курс «Основи теорії мовної комунікації» має підготувати студентів до адекватного сприйняття інших

теоретичних курсів таких, як «Порівняльна лексикологія англійської та української мов», «Порівняльна стилістика англійської та української мов», «Порівняльна граматики англійської та української мов», «Теоретична граматики англійської мови», «Практика перекладу».

2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ТЕОРІЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ»

для студентів спеціальності 035.041 – Філологія

Нормативні дані, форма навчання	Курс	Всього годин	Лекції	Практичні (семінарські) заняття	Підгот. до ауд. занять	Самост. робота	Підсумк. контроль
Заочна	2	90	12	-	6	72	залік

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Лекційний курс 12 год.

№ з/п	Назва розділу/теми та її зміст	Тривалість (годин)
1	Основні підходи до визначення комунікації. Спілкування та діяльність. Чим відрізняється спілкування від комунікації. Типові визначення комунікації. Основні етапи розвитку теорії комунікації.	2
2	Мовна комунікація, сутність та основні поняття. Мовлення: поняття, терміни. Уявлення про комунікацію як про процес і структуру.	2
3	Загальні відомості про мовлення та мислення. Види мовлення як діяльності. Мовлення як знакова система вербальної комунікації. Засоби комунікації. Місце мови серед інших знакових систем. Співвідношення мова-мовлення.	2
4	Мовна комунікація як вплив. Теорія мовленнєвих актів.	2

	Теорія дискурсу. Комунікативний процес: природа, структура, аспекти. Види комунікації. Комунікація, спілкування та діяльність. Стилi спілкування. Типи, моделі, функції комунікації. Основні компоненти акту комунікації.	
5	Мовленнєвий етикет. Епістолярний, службовий етикет. Мовленнєве спілкування. Моделі породження мовлення. Проблеми конфліктів у спілкуванні людей. Основні типи конфліктів. Мовна комунікація і суспільство. Групова і масова комунікація. Гендерні та етнокультурні аспекти спілкування.	2
6	Міжкультурна комунікація. Дискурс як форма мовленнєвої взаємодії. Діалогічний дискурс. Комп'ютерний дискурс як соціальна підсистема мови. Невербальні засоби комунікації. Фонація, кінетика, жести та інші засоби комунікації у спілкуванні. Роль невербальних засобів комунікації.	2

ОПРАЦЮВАННЯ РОЗДІЛІВ ПРОГРАМИ, ЯКІ НЕ ВИКЛАДАЮТЬСЯ НА ЛЕКЦІЯХ – 72 год.

№№ з/п	Назва теми та її зміст	Тривалість (годин)
1	Мовленнєвий вплив. Нейролінгвістичне програмування. [8, С. 228 – 244; 5].	24
2	Етикет. Мовленнєвий, епістолярний та службовий етикет. [4, С. 126-160; 1; 2].	24
3	Значення мовної комунікації для професії перекладача. [2, 6; 7, 8].	24

3. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота. Самостійна робота є складовою підготовки протягом навчального семестру. Метою самостійного опрацювання навчального матеріалу є опанування навичок роботи з основною і додатковою літературою, набуття необхідних знань та умінь щодо особливостей використання мови як суспільного коду і шляхів підвищення ефективності спілкування рідною та

іноземними мовами, розуміння мови як соціально-психологічного феномену, адекватного оперування різними видами інституційного дискурсу та успішного спілкування з представниками іншомовних країн, здійснюючи перекладацьку діяльність, ефективного вирішення проблем міжкультурного спілкування. Передбачаються наступні види роботи:

- вивчення кожної теми лекційного курсу за навчально-методичною літературою, засвоєння дефініцій термінів з «Короткого словника термінів»;
- підготовка до лекційних занять;
- опрацювання матеріалу розділів, які не викладаються на лекціях та поточної актуальної інформації за допомогою електронних ресурсів;
- виконання тестових завдань;
- підготовка до контрольних робіт;
- підготовка до диференційованого заліку.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2009. – 376 с.
2. Донець П. М. Основы общей теории межкультурной коммуникации. Монографія / П. М. Донець. – Харьков: Штрих, 2001. – 386 с.
3. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс. Изд. 2-е, стереотипное. М.: Едиториал УРСС, 2002. – 284 с.
4. Косенко Ю. С. Основи теорії мовної комунікації : навч. посібник / Ю.В. Косенко. – Суми: Сумський державний університет. – 2011. – 187 с.
5. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування / Т. Ю. Ковалевська. – Одеса : Астропринт, 2001. – 344 с.
6. Миньяр-Белоручев Р. К. Как стать переводчиком? // Ответственный редактор М. Я. Блох / Р. К. Миньяр-Белоручев. – М.: Готика, 1999. –176 с.
7. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Г.Г. Почепцов. – К.: Київ, ун-т, 1999. – 308 с.

8. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації : Підручник / О. О. Селіванова. – Вид-во: Чабаненко Ю.А., Черкаси. – 2011. – 348 с.
9. Семенюк О. А., Паращук В. Ю. Основи теорії мовної комунікації / О. А. Семенюк, В. Ю. Паращук. – К.: ВЦ Академія, 2010. – 240 с.
10. Шевченко И. С. Основы теории языковой коммуникации: Учебное пособие для студ. ф-та референт-переводчик / И. С. Шевченко. – Харьков. гуманит. ин-т «Народная украинская академия». – Х. : Изд-во НУА, 2007. – 168 с.

Додаткова література

1. Бабаянц А.В. Технология общения на иностранном языке // Иностранные языки в школе. – 2004. – №3. – С.60-66.
2. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів, 2003. – 665 с.
3. Бацевич Ф.С. Мовленнєвий жанр у дискурсі: проблеми виділення і комунікативного аналізу // Мовознавство. – 2005. – №2. – С.41-51.
4. Бацевич Ф.С. Атмосфера спілкування: спроба психолінгвістичного дослідження // Мовознавство. – 2002. – №4-5. – С.26-33.
5. Димитренко Л.В. Матеріали з навчального курсу «Основи теорії мовної комунікації» для студентів 1 курсу спеціальності «Філологія. Перекладач» Інституту іноземної філології. – Херсон: ХДУ, 2006. – 20 с.
6. Донец П.Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации. – Харьков, 2001. – 133 с.
7. Донец П.Н. К вопросу об исследовательской единице межкультурной коммуникации // Вопросы языкознания. – 2004. – №6. – С.93-100.
8. Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Г.Г. Почепцов. – М.: «Рефл-бук»; К.: «Ваклер», 2002. – 352 с.

5. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Лекція 1. Основні підходи до визначення комунікації. Спілкування та діяльність. Чим відрізняється спілкування від комунікації. Типові визначення комунікації. Основні етапи розвитку теорії комунікації. Наукові підходи до дослідження мовної комунікації. Традиційний підхід. Загальнотеоретичний підхід. Прикладний підхід. Філологічний підхід. **(2 год.)**

Рекомендована література: [1, 4, 8, 9, 10].

Лекція 2. Мовна комунікація, сутність та основні поняття. Мовлення: поняття, терміни. Уявлення про комунікацію як про процес і структуру. Мовлення як діяльність, як процес. Мовлення як продукт мовленнєвої діяльності. Мовлення як ораторський жанр. Мова та мовлення: спільне й відмінне. Науки, що вивчають мовлення. **(2 год.)**

Рекомендована література: [4, 7, 8, 9, 10].

Лекція 3. Загальні відомості про мовлення та мислення. Види мовлення як діяльності. Мислення і мовлення. Різновиди мовлення за формою вираження думки. Внутрішнє мовлення. Зовнішнє мовлення, усне і письмове. Мовлення як знакова система вербальної комунікації. Засоби комунікації. Місце мови серед інших знакових систем. Співвідношення мова-мовлення. **(2 год.)**

Рекомендована література: [1, 4, 8, 9, 10].

Лекція 4. Мовна комунікація як вплив. Теорія мовленнєвих актів. Теорія дискурсу. Комунікативний процес: природа, структура, аспекти. Види комунікації. Комунікація, спілкування та діяльність. Стилі спілкування. Типи, моделі, функції комунікації. Основні компоненти акту комунікації. **(2 год.)**

Рекомендована література: [3, 4, 8, 9, 10].

Лекція 5. Мовленнєвий етикет. Епістолярний, службовий етикет. Мовленнєве спілкування. Його сутність та особливості. Моделі породження мовлення. Проблеми конфліктів у спілкуванні людей. Основні типи конфліктів. Поняття конфліктів і їх особливості. Мовна комунікація і суспільство. Групова і масова комунікація. Гендерні та етнокультурні аспекти спілкування. **(2 год.)**

Рекомендована література: [2, 4, 5, 8, 9, 10].

Лекція 6. Міжкультурна комунікація. Дискурс як форма мовленнєвої взаємодії. Діалогічний дискурс. Комп'ютерний дискурс як соціальна підсистема мови. Невербальні засоби комунікації. Фонація, кінетика, жести та інші засоби комунікації у спілкуванні. Роль невербальних засобів комунікації у виникненні звукової мови. **(2 год.)**

Рекомендована література: [2, 4, 8, 9, 10].

6. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

З метою систематизації вивченого матеріалу і закріплення теоретичних знань і практичних комунікативних умінь і навичок проводяться наступні види контролю:

- вибіркове опитування на лекційних заняттях;
- реферативне опрацювання тем, які не викладаються на лекціях;
- тестування і проведення контрольних робіт;
- проведення диференційованого заліку.

Форма атестаційного контролю – диференційований залік.

7. КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

7.1. КОНТРОЛЬНА РОБОТА ВАРІАНТ 1

Модуль 1

1. Що не входить до завдань теорії мовної комунікації?

- а) вивчення природи, типів і форм вербальної комунікації;
- б) виокремлення й опис мінімальних одиниць мовленнєвого спілкування, їхньої ролі й ваги в комунікативному процесі;
- в) розроблення методик когнітивного аналізу.

2. Комунікація це:

- а) спілкування;
- б) процес передачі та обміну інформації;
- в) спілкування за допомогою технічних засобів.

3. До засобів комунікації відносяться:

- а) технічні засоби зв'язку;
- б) мова, пози, жести, імідж, технічні засоби, комунікативний простір;
- в) вербальні, невербальні, технічні засоби.

4. Найбільш ефективна комунікація:

- а) безпосереднє усне спілкування;
- б) за допомогою технічних засобів;

в) інформування за допомогою невербальних засобів комунікації.

5. Комунікативна компетентність це:

- а) уміння налагодити контакти;
- б) уміння, знання, навички, які сприяють успішній комунікації;
- в) уміння використовувати вербальні і невербальні засоби спілкування.

6. Соціальна функція спілкування є:

- а) засіб передачі суспільного досвіду;
- б) засіб передачі суб'єктивного досвіду;
- в) засіб передачі об'єктивного досвіду;

7. Комунікація не включає:

- а) спілкування між людьми та іншими соціальними суб'єктами;
- б) системи, за допомогою яких забезпечується сполучення між віддаленими об'єктами;
- в) передачу безадресної інформації.

8. Що не є обов'язковим для усного спілкування:

- а) адресат;
- б) адресант;
- в) спільна мова.

9. Основні підходи до визначення комунікації.

10. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 9, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

Модуль 2

1. Що не відноситься до функцій комунікації:

- а) апелятивна;
- б) експресивна;
- в) актуалізаційна.

2. Демократичний стиль спілкування передбачає:

- а) позитивну оцінку партнера;
- б) негативну оцінку партнера;
- в) нейтральну оцінку партнера.

3. Чи тотожні за значенням спілкування і мовлення?

- а) так;
- б) ні;
- в) частково.

4. Теорія масової комунікації це:

- а) наука про концепції стосовно загальних питань людського спілкування;
- б) наука про особливості спілкування з масовою аудиторією;
- в) наука про знаковий аспект комунікації.

5. Монологічна форма мовлення це:

- а) одновекторна комунікація;
- б) багатовекторна комунікація;
- в) неозначено-векторна комунікація.

6. Головна причина міжкультурних конфліктів є:

- а) гендерна приналежність;
- б) спільний менталітет;
- в) неспівпадіння ціннісних орієнтацій, установок.

7. Етнічні стереотипи - це узагальнені уявлення про:

- а) відмінні риси різних професій;
- б) типові риси інших народів;
- в) специфіку різних мов.

8. Крайнім випадком повного пристосування до чужої культури є:

- а) адаптація до іншої культури;
- б) інтеграція в іншу культуру;

в) визнання культурних відмінностей.

9. Комунікативний процес: природа, структура, аспекти.

10. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 9, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

Модуль 3

1. Конкретне застосування знань про загальні принципи творення та сприйняття мовлення вивчається:

- а) прикладною лінгвістикою;
- б) когнітивною лінгвістикою;
- в) комунікативною лінгвістикою.

2. Дисципліна, яка не вивчає мовну комунікацію:

- а) когнітивна лінгвістика;
- б) соціолінгвістика;
- в) етнографія.

3. Мовна особистість у комунікативному процесі виконує:

- а) статусну роль;
- б) ситуативну роль;
- в) статусну і ситуативну роль.

4. Паралінгвістика вивчає:

- а) вербальні засоби комунікації;
- б) невербальні засоби комунікації;
- в) Невербальні та вербальні засоби комунікації.

5. Невербальний засіб комунікації сенсорика це:

- а) сприйняття інформації від органів почуттів;
- б) сукупність жестів, поз, рухів тіла;
- в) спосіб використання простору в процесі комунікації.

6. Яка характеристика не відноситься до мовленнєвого етикету:

- а) мікросистема мовленнєвих одиниць, які прив'язані до шаблонних ситуацій;
- б) мікросистема мовленнєвих одиниць, які регулюють правила мовленнєвої поведінки;
- в) мікросистема мовленнєвих одиниць, які не утворюють лексико-семантичне поле.

7. Дискурс – це текст:

- а) створений у результаті мовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти;
- б) створений у результаті немовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти;
- в) створений у результаті мовленнєвої і немовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти;

8. Іntenцією називають:

- а) мовленнєву дію як процес;
- б) результат мовленнєвої дії;
- в) мету, з якою здійснюється мовленнєва дія.

9. Мовна комунікація і суспільство.

10. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 9, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

7.2. КОНТРОЛЬНА РОБОТА ВАРІАНТ 2

Модуль 1

1. Комунікативна компетентність це:

- а) уміння налагодити контакти;
- б) уміння, знання, навички, які сприяють успішній комунікації;
- в) уміння використовувати вербальні і невербальні засоби спілкування.

2. Чи можна віднести до комунікації внутрішній діалог людини?

- а) так;
- б) ні;
- в) неоднозначно.

3. Відмінність масової аудиторії від спеціалізованої полягає:

- а) у чисельності;
- б) у експресивності і динамічності;
- в) у організованості і загальних цілях.

4. Термін «комунікація»

- а) має більш широке значення ніж «спілкування»;
- б) має більш вузьке значення ніж «спілкування»;
- в) має синонімічне значення терміну «спілкування»

5. Поняття «спілкування» є одним із центральних у системі:

- а) психологічного знання;
- б) лінгвістичного знання;
- в) соціального знання.

6. Чи однакові визначення комунікації дають психологія, соціологія, лінгвістика:

- а) так;
- б) ні;
- в) мають дещо спільне;

7. Який вид комунікації є обмеженим у часі та просторі?

- а) усна комунікація;
- б) письмова комунікація;
- в) знакова комунікація.

8. Філологічний підхід до комунікації не використовує:

- а) лінгвістику;

- б) соціолінгвістику;
- в) теорію інформації.

9. Міжпредметні зв'язки теорії мовної комунікації з лінгвістичними дисциплінами.

10. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 9, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

Модуль 2

1. Що не відноситься до функцій комунікації:

- а) металінгвістична;
- б) поетична;
- в) актуалізаційна.

2. Суперечливий стиль спілкування передбачає:

- а) позитивну оцінку партнера;
- б) негативну оцінку партнера;
- в) нейтральну оцінку партнера.

3. Теорія масової комунікації це:

- а) наука про концепції стосовно загальних питань людського спілкування;
- б) наука про особливості спілкування з масовою аудиторією;
- в) наука про знаковий аспект комунікації.

4. Монологічна форма мовлення це:

- а) одновекторна комунікація;
- б) багатовекторна комунікація;
- в) неозначено-векторна комунікація.

5. Мовлення має різні значення, яке твердження зайве? 2

- а) мовлення як діяльність;
- б) мовлення як продукт мовленнєвої діяльності;
- в) мовлення як уроджена здатність людини.

6. Участь у міжкультурній комунікації

- а) є перепорою для науково-технічного прогресу країни;
- б) викликає ослаблення позицій власної культури;
- в) засіб створення, збереження та підтримки власної культури.

7. Конфлікт між адресантом і адресатом свідчить

- а) про незавершеність комунікативного процесу;
- б) про завершеність комунікативного процесу;
- в) про цілісність комунікативного процесу.

8. Ознакою конфлікту не є:

- а) різні дефініції ситуації в учасників конфлікту;
- б) різні інтелектуальні фрейми;
- в) однакові інтелектуальні фрейми.

9. Типи комунікації.

10. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 9, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

Модуль 3

1. Дисципліна, яка не вивчає мовну комунікацію:

- а) когнітивна лінгвістика;
- б) соціолінгвістика;
- в) етнографія.

2. Невербальний засіб комунікації просодика – це:

- а) спосіб використання простору в процесі комунікації;
- б) сукупність жестів, поз, рухів тіла;
- в) темп мовлення, тембр, висота і сила голосу.

3. Який термін відноситься до паралінгвістики?

- а) кінесика;
- б) такесика;

в) проксеміка.

4. Фізіогноміка це:

- а) наука про будову обличчя людини;
- б) наука про зв'язок рис обличчя людини з її психікою;
- в) наука про зв'язок між будовою тіла и психікою людини.

5. Мовна особистість у комунікативному процесі виконує:

- а) статусну роль;
- б) ситуативну роль;
- в) статусну і ситуативну роль.

6. Іntenцією називають:

- а) мовленнєву дію як процес;
- б) результат мовленнєвої дії;
- в) мету, з якою здійснюється мовленнєва дія.

7. Комунікативний акт – це:

- а) не мовленнєва взаємодія адресата та адресанта;
- б) мовленнєва взаємодія адресата та адресанта;
- в) мовленнєва та не мовленнєва взаємодія адресата та адресанта;

8. Непряме вираження мовленнєвої дії:

- а) іллокутивна ціль мовленнєвого акту не відповідає структурі речення;
- б) іллокутивна ціль мовленнєвого акту частково відповідає структурі речення;
- в) іллокутивна ціль мовленнєвого акту відповідає структурі речення.

9. Групова і масова комунікація.

10. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 9, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

7.3. КОНТРОЛЬНА РОБОТА ВАРІАНТ 3

Модуль 1

1. Що не входить до завдань теорії мовної комунікації?

- а) встановлення законів і правил ефективної комунікативної взаємодії;
- б) обґрунтування зразків мовленнєвого спілкування: мовленнєвих жанрів або жанрів дискурсу;
- в) розроблення методик дискурсного аналізу.

2. Комунікація це:

- а) спілкування;
- б) процес передачі та обміну інформації;
- в) спілкування за допомогою технічних засобів.

3. До засобів комунікації відносяться:

- а) технічні засоби зв'язку;
- б) мова, пози, жести, імідж, технічні засоби, комунікативний простір;
- в) вербальні, невербальні, технічні засоби.

4. Найбільш ефективна комунікація:

- а) за допомогою технічних засобів;
- б) безпосереднє усне спілкування;
- в) інформування за допомогою невербальних засобів комунікації.

5. Комунікативна компетентність це:

- а) уміння налагодити контакти;
- б) уміння, знання, навички, які сприяють успішній комунікації;
- в) уміння використовувати вербальні і невербальні засоби спілкування.

6. Чи однакові визначення комунікації дають психологія, соціологія, лінгвістика:

- а) так;
- б) ні;
- в) мають дещо спільне;

7. Який вид комунікації є обмеженим у часі та просторі?

- а) усна комунікація;
- б) письмова комунікація;
- в) знакова комунікація.

8. Філологічний підхід до комунікації не використовує:

- а) лінгвістику;
- б) соціолінгвістику;
- в) теорію інформації.

9. Спілкування та діяльність. Чим відрізняється спілкування від комунікації.

10. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 9, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

Модуль 2

1. Що не відноситься до функцій комунікації:

- а) емотивна;
- б) комунікативна;
- в) актуалізаційна.

2. Авторитарний стиль спілкування передбачає:

- а) позитивну оцінку партнера;
- б) негативну оцінку партнера;
- в) нейтральну оцінку партнера.

3. Монологічна форма мовлення це:

- а) одновекторна комунікація;
- б) багатовекторна комунікація;
- в) неозначено-векторна комунікація.

4. Мовлення має різні значення, яке твердження зайве?

- а) мовлення як діяльність;

- б) мовлення як продукт мовленнєвої діяльності;
- в) мовлення як уроджена здатність людини.

5. Для мовлення як дії та продукту характерна:

- а) умотивованість;
- б) консервативність;
- в) стабільність.

6. Конфліктні ситуації з позитивним результатом:

- а) функціональні;
- б) дисфункціональні;
- в) внутрішньоособові.

7. Що не є способом вирішення конфліктів:

- а) примус;
- б) ухилення;
- в) навіювання.

8. Афіліація це:

- а) відмова від реалізації особливої потреби в контакті з іншими суб'єктами;
- б) реалізація особливої потреби в контакті з іншими суб'єктами;
- в) реалізація особливої потреби без контакту з іншими суб'єктами;

9. Моделі комунікації.

10. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 9, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

Модуль 3

1. Мовна особистість у комунікативному процесі виконує:

- а) статусну роль;
- б) ситуативну роль;
- в) статусну і ситуативну роль.

2. Конкретне застосування знань про загальні принципи творення та сприйняття мовлення вивчається:

- а) прикладною лінгвістикою;
- б) когнітивною лінгвістикою;
- в) комунікативною лінгвістикою.

3. Невербальний засіб комунікації хронеміка – це:

- а) спосіб використання простору в процесі комунікації;
- б) рукостискання, поцілунок, прогладжування та інші дотики до тіла партнера по комунікації ;
- в) спосіб використання часу в процесі комунікації.

4. Який термін відноситься до паралінгвістики?

- а) кінесика; б) такесика; в) синтактика;

5. Одиниці фатичної комунікації це:

- а) неінформативні повідомлення, якими співрозмовники обмінюються з метою підтримання контакту;
- б) інформативні повідомлення, якими співрозмовники обмінюються з метою підтримання контакту;
- в) етикетна поведінка учасників комунікативного акту.

6. Інформація, яка міститься у метакомунікативних одиницях:

- а) може мати лише експліцитний характер;
- б) може мати лише імпліцитний характер;
- в) може мати як імпліцитний, так і експліцитний характер.

7. PR- технології застосовують для:

- а) оптимізації аргументації;
- б) корекції інформації;
- в) маніпулювання свідомістю і суспільною думкою.

8. Дискурс – це текст:

- а) створений у результаті мовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти;
- б) створений у результаті немовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти;
- в) створений у результаті мовленнєвої і немовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти.

9. Гендерні та етнокультурні аспекти спілкування.

10. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 9, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

**8. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ**

1. Основні підходи до визначення комунікації.
2. Спілкування та діяльність. Чим відрізняється спілкування від комунікації.
3. Типові визначення комунікації.
4. Мовна комунікація, сутність та основні поняття.
5. Мовлення: поняття, терміни
6. Загальні відомості про мовлення та мислення.
7. Види мовлення як діяльності.
8. Мовна комунікація як вплив.
9. Теорія мовленнєвих актів.
10. Теорія дискурсу.
11. Комунікативний процес: природа, структура, аспекти.
12. Види комунікації.
13. Типи, моделі, функції комунікації.
14. Основні компоненти акту комунікації.
15. Складники комунікативної ситуації.
16. Мовленнєве спілкування.
17. Моделі породження мовлення.
18. Постулати мовленнєвого спілкування.
19. Проблеми конфліктів у спілкуванні людей.

20. Основні типи конфліктів.
21. Основні характеристики кооперативної і конкурентної ситуацій спілкування.
22. Мовна комунікація і суспільство.
23. Групова і масова комунікація.
24. Гендерні та етнокультурні аспекти спілкування.
25. Міжкультурна комунікація.
26. Дискурс як форма мовленнєвої взаємодії.
27. Діалогічний дискурс.
28. Комп'ютерний дискурс як соціальна підсистема мови.
29. Невербальні засоби комунікації.
30. Фонація, кінетика, жести та інші засоби комунікації у спілкуванні.

9. ЗРАЗОК ПІДСУМКОВОЇ РОБОТИ ДЛЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНОК

ПІДСУМКОВА ЗАЛІКОВА РОБОТА

ВАРІАНТ 1

1. Що не входить до завдань теорії мовної комунікації?

- а) вивчення природи, типів і форм вербальної комунікації;
- б) виокремлення й опис мінімальних одиниць мовленнєвого спілкування, їхньої ролі й ваги в комунікативному процесі;
- в) розроблення методик когнітивного аналізу.

2. Комунікація це:

- а) спілкування;
- б) процес передачі та обміну інформації;
- в) спілкування за допомогою технічних засобів.

3. До засобів комунікації відносяться:

- а) технічні засоби зв'язку;
- б) мова, пози, жести, імідж, технічні засоби, комунікативний простір;
- в) вербальні, невербальні, технічні засоби.

4. Комунікативна компетентність це:

- а) уміння налагодити контакти;
- б) уміння, знання, навички, які сприяють успішній комунікації;
- в) уміння використовувати вербальні і невербальні засоби спілкування.

5. Що не відноситься до функцій комунікації:

- а) апелятивна;
- б) експресивна;
- в) актуалізаційна.

6. Демократичний стиль спілкування передбачає:

- а) позитивну оцінку партнера;
- б) негативну оцінку партнера;
- в) нейтральну оцінку партнера.

7. Теорія масової комунікації це:

- а) наука про концепції стосовно загальних питань людського спілкування;
- б) наука про особливості спілкування з масовою аудиторією;
- в) наука про знаковий аспект комунікації.

8. Монологічна форма мовлення це:

- а) одновекторна комунікація;
- б) багатовекторна комунікація;
- в) неозначено-векторна комунікація.

9. Конкретне застосування знань про загальні принципи творення та сприйняття мовлення вивчається:

- а) прикладною лінгвістикою;
- б) когнітивною лінгвістикою;
- в) комунікативною лінгвістикою.

10. Мовна особистість у комунікативному процесі виконує:

- а) статусну роль;

- б) ситуативну роль;
- в) статусну і ситуативну роль.

11. Паралінгвістика вивчає:

- а) вербальні засоби комунікації;
- б) невербальні засоби комунікації;
- в) Невербальні та вербальні засоби комунікації.

12. Невербальний засіб комунікації сенсорика це:

- а) сприйняття інформації від органів почуттів;
- б) сукупність жестів, поз, рухів тіла;
- в) спосіб використання простору в процесі комунікації.

13. Соціальна функція спілкування є:

- а) засіб передачі суспільного досвіду;
- б) засіб передачі суб'єктивного досвіду;
- в) засіб передачі об'єктивного досвіду;

14. Комунікація не включає:

- а) спілкування між людьми та іншими соціальними суб'єктами;
- б) системи, за допомогою яких забезпечується сполучення між віддаленими об'єктами;
- в) передачу безадресної інформації.

15. Що не є обов'язковим для усного спілкування:

- а) адресат;
- б) адресант;
- в) спільна мова.

16. Головна причина міжкультурних конфліктів є:

- а) гендерна приналежність;
- б) спільний менталітет;
- в) неспівпадіння ціннісних орієнтацій, установок;.

17. Етнічні стереотипи - це узагальнені уявлення про:

- а) відмінні риси різних професій;
- б) типові риси інших народів;
- в) специфіку різних мов.

18. Крайнім випадком повного пристосування до чужої культури є:

- а) адаптація до іншої культури;
- б) інтеграція в іншу культуру;
- в) визнання культурних відмінностей.

19. Яка характеристика не відноситься до мовленнєвого етикету:

- а) мікросистема мовленнєвих одиниць, які прив'язані до шаблонних ситуацій;
- б) мікросистема мовленнєвих одиниць, які регулюють правила мовленнєвої поведінки;
- в) мікросистема мовленнєвих одиниць, які не утворюють лексико-семантичне поле.

20. Дискурс – це текст:

- а) створений у результаті мовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти;
- б) створений у результаті немовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти;
- в) створений у результаті мовленнєвої і немовленнєвої діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти;

21. Комунікативний процес: природа, структура, аспекти.

22. Основні підходи до визначення комунікації.

23. Мовна комунікація і суспільство.

24. Укажіть ключові моменти з відповіді завдання 23, які мають особливе значення для перекладацької діяльності та обґрунтуйте Ваші тези.

КРИТЕРІЇ ОЦІНОК

Кількість балів										
0...34	35...59	60...63	64...68	69...73	74...79	80...85	86...89	90...93	94...97	98...100
Оцінка										
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Незадовільно		Задовільно			Добре			Відмінно		

Підсумкова залікова робота оцінюється за 100-бальною шкалою:

Питання 1-го рівня складності: 1-12 – 2,5 балів/питання

2-го рівня складності: 13-20 – 5 балів/питання

3-го рівня складності: 21-24 – 7,5 балів/питання

10. КОРОТКИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

(Косенко Ю. С. Основи теорії мовної комунікації : навч. посібник / Ю.В. Косенко. – Суми: Сумський державний університет. – 2011. – 187 с.)

АДРЕСАНТ – один із комунікантів; той, хто породжує висловлення, тобто мовець або автор тексту. У дискурсі відбувається розщеплення адресанта на реальну особистість того, хто породжує повідомлення; функцію адресанта (автора) як відображення в тексті його світогляду, оцінок, позицій і сприйняття такої функції реальним адресатом.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 14.

АДРЕСАТ – один із комунікантів, на якого спрямована й розрахована мовленнєва дія того, хто породжує висловлення, тобто співрозмовник або читач, реципієнт повідомлення. Залежно від способу адресованості реальний адресант може бути конкретним, груповим або масовим за умови адресованості будь-кому.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 15-16.

БАГАТСТВО МОВЛЕННЯ – одна з якостей мовлення, ознака високої мовної компетенції людини. Багатство мовлення полягає у використанні великої кількості мовних одиниць (слів, словосполучень, речень), різних за смислом і будовою, відсутності невиправданих повторень слів, однотипних синтаксичних конструкцій. Багатство мовлення пов'язане із змістовністю, послідовністю, точністю, виразністю, доречністю, правильністю інформації (усної чи писемної), які формуються на основі літературної мови як акумулятора людських знань.

Словник-довідник української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 20.

ВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ – цілеспрямована лінгвопсихоментальна діяльність адресанта й адресата у процесі інформаційного обміну та впливу на співрозмовника за допомогою знаків природної мови. Інформаційний обмін передбачає передачу різних змістів: денотативного, конотативного, прагматичного, естетичного і т. ін. – і спонукає до певної «відповідної» дії.

Вплив адресата має на меті коригування його актуальної поведінки, зміну структур і сценаріїв свідомості, психологічних станів, оцінок тощо.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 58.

ВИРАЗНІСТЬ МОВЛЕННЯ – комунікативна якість писемного чи усного мовлення. Полягає в доборі мовленнєвих одиниць (слів, речень), що найточніше, оригінально, переконливо передають думку висловлювання, привертають увагу читачів або слухачів, впливають на їхні емоції та почуття. В основі В. м. лежать деяка незвичність, новизна, своєрідність.

Словник-довідник української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 28.

ВНУТРІШНЄ МОВЛЕННЯ (ЕНДОФАЗІЯ) – механізм розумової діяльності людини; беззвучне мовлення, основними функціями якого є опрацювання й усвідомлення інформації, планування програми майбутнього мовленнєвого висловлювання.

Выготский Л.С. Мышление и речь // Собр. соч. – М., 1982.; Лурия А.Р. Язык и сознание / под ред. Е.Д. Хомской. – Ростов-н/Д., 1998.; Синиця І.О. Психологія усного мовлення учнів 4-8 класів. – К.. 1974.

ВНУТРІШНІЙ ЛЕКСИКОН – вербалізована частина етносвідомості чи свідомості носія мови, організований упорядкований фонд номінативних одиниць і знань, які вони позначають.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 68.

ВОЛОДІННЯ МОВОЮ – вміння виражати заданий зміст різними способами; розрізняти зовнішньо схожі, але різні за значенням висловлювання і знаходити спільне значення у зовнішньо різних висловлюваннях; відрізняти правильні мовні структури від неправильних; вибрати з усіх можливих мовних засобів такий, який найбільшою мірою відповідає соціальним, територіальним та іншим особливостям ситуації спілкування і з найбільшою повнотою виражає особистісні характеристики її учасників.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 14.

ГІПЕРТЕКСТ – 1) особливий метод побудови інформаційних систем, що забезпечує прямий доступ до інформації на підставі логічного зв'язку між її блоками; 2) система представлення текстової та мультимедійної інформації у вигляді мережі пов'язаних між собою текстових й інших файлів, яка застосовує нелінійний, асоціативно-фрагментарний і мережний принципи репрезентації інформації; 3) особливий універсальний інтерфейс, що характеризується високим ступенем інтерактивності.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 86.

ГРАМАТИЧНІ НОРМИ – поділяються на морфологічні (правильне вживання морфем) і синтаксичні (усталені зразки побудови словосполучень, речень).

Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: навч. посібник. – К.: Літера, 2000. – С. 6.

ДИСКУРС – сукупність взаємопов'язаних висловлювань (текстів), що реалізуються в певних соціально-культурних, часових і просторових умовах з урахуванням діяльності учасників комунікації (адресата й адресанта); процес вербального й невербального спілкування. Мінімальною одиницею Д. є мовленнєвий акт.

Зеленько А.С. Українська енциклопедія юного філолога (мовознавця). – Луганськ, 2000. Штерн І.Б. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики. – К., 1998. Єрмоленко С.Я., Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. – К., 2001.

ДИСКУСІЯ – усна (або писемна) форма організації мовлення, у процесі якої розглядаються протилежні точки зору; комунікативна взаємодія групи учнів, що організовується для обміну думками, обговорення спірного питання.

Форми навчання в школі: кн. для вчителя / Ю.І. Мальований, В.Є. Римаренко, Л.П. Вороніна та ін.; за ред Ю. Мальованого. – К, 1992. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол.авторів за ред. М.І. Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2003.

ДИСПУТ – форма організації попередньо підготовленого публічного обговорення складного суперечливого питання (про переглянутий кінофільм,

виставу тощо), у ході якої наявні різні (іноді протилежні) погляди. Диспутом називають форму навчання (урок), що будується на основі заздалегідь підготовленої дискусії й передбачає обговорення складного питання. Мета диспуту – надати можливість колективно пройти шляхом пошуку істини.

Томан Іржі. Мистецтво говорити. – К., 1989. Форми навчання в школі: кн. для вчителя / за ред. Ю.І. Мальованого. – К., 1992.

ДІАЛОГ – форма мовлення; ситуативно зумовлене спілкування двох або кількох осіб, комунікативні ролі яких інверсуються (мовець стає адресантом, а адресат перетворюється на мовця, адресатом якого є перший мовець), за умови визнання учасниками спілкування спільної мети й напрямку комунікації.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 128.

ДІЄВІСТЬ МОВИ – комунікативна якість такої мови, що спонукає адресата до зміни поведінки — зовнішньої (вчинків, дій) чи внутрішньої (думок, поглядів, настроїв).

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 17.

ДОРЕЧНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; добір, організація мовних засобів, що роблять мову відповідною меті, умовам, ситуації спілкування. Розрізняють доречність *стильову, контекстуальну, ситуативну, особистісно-психологічну.*

ДОРЕЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – неодмінна ознака стилістично досконалого, довершеного, бездоганного за своїм змістом і структурою мовлення, яка найбільше відповідає тій конкретній ситуації, за якої і задля якої реалізується мовлення.

Дудик П.С. Стилістика української мови: навчальний посібник. – К.: Вид. центр „Академія”, 2005. – С. 355.

ДОСТАТНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, яка виражає поняття кількості мовної інформації і відповідає вимогам певного функціонального стилю літературної мови, логічній завершеності думки.

Дудик П.С. Стилістика української мови: навчальний посібник. – К.: Вид. центр „Академія”, 2005. – С. 355.

ДОСТУПНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; здатність даної форми мови бути зрозумілою комунікантам, полегшувати сприйняття вираженої інформації; відповідність повідомлення комунікативній сприйнятливості.

Дудик П.С. Стилістика української мови: навчальний посібник. – К.: Вид. центр „Академія”, 2005. – С. 355.

ДОЦІЛЬНІСТЬ МОВИ – комплекс комунікативних якостей, який виникає у процесі спілкування. Доцільність зумовлюється **мовною свідомістю, функціональними стилями, соціальними ролями, ситуацією спілкування, різноманітністю комунікативних завдань та умов.**

Дудик П.С. Стилістика української мови: навчальний посібник. – К.: Вид. центр „Академія”, 2005. – С. 355.

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ – ознака інтенсифікації значення слів за шкалою зменшення чи збільшення денотативних і конотативних ознак, зокрема логічного змісту, оцінок й емотивності. Експресивність переважно пов’язується з різними видами оцінок й емоціями суб’єкта мовлення й є засобом увиразнення тексту. Експресивність у цьому значенні вважається ширшою за емоційність за рахунок експресивізації логічних компонентів.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 140.

ЕМОЦІЙНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, що виражає індивідуальний лад почуттів, переживань, настроїв, суб’єктивне ставлення особистості до висловлюваного, уникання експресивного **дисонансу**.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 143.

ЕСТЕТИЧНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; оптимальний відбір й організація відповідно до комунікативних умов і завдань самого змісту, оптимальне мовне оформлення змісту, гармонія та цілісність тексту, якісність його зовнішнього оформлення у писемній формі і виконання в усній.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 11.

ЕФЕКТИВНІСТЬ КОМУНІКАЦІЇ – комунікативний параметр, що визначає досягнення комунікативного співробітництва (кооперації) між

адресантом й адресатом і спрямований на такий спосіб організації концептуальної структури тексту, який сприяє розумінню тексту з мінімальними зусиллями для читача.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 152.

ЗМІСТОВНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, що визначається інформаційним наповненням висловлюваного, відповідністю його темі повідомлення.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 24.

ЗМІСТОВНІСТЬ МОВЛЕННЯ – глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, докладне ознайомлення з наявною інформацією цієї теми; різнобічне та повне розкриття теми, уникнення зайвого.

Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: навч. посібник. – К.: Літера, 2000. – С. 12.

ЗМІСТОВНО-КОНЦЕПТУАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ – різновид текстової інформації, яка породжується й інтерпретується шляхом складної синтетичної конденсації й когнітивної переробки змісту на підставі авторського задуму чи інтерпретаційного фільтра читача. З. і. повідомляє про індивідуально-авторське осмислення відношень змістовно-фактуальної інформації, розуміння зв'язків причини й наслідку представлених у тексті подій, усвідомлення їх значущості в житті людини й народу. З. і. є глобальною, перерваною, експліцитно-імпліцитною, адже вона поширена в цілому тексті пунктирно і репрезентована піковими моментами вербалізації.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 167.

ЗМІСТОВНО-ПІДТЕКСТОВА ІНФОРМАЦІЯ – різновид текстової інформації, яка ґрунтується на вербальній організації тексту й формується шляхом її змістовної модифікації без збільшення знакового обсягу.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 167.

ЗМІСТОВНО-ФАКТУАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ – різновид текстової інформації, яка є повідомленням про факти, події, процеси, явища у

текстовому, змодельованому авторською свідомістю світі. Оптимізує інформаційний баланс тексту й читача, оскільки вона легше сприймається, не потребує залучення допоміжної інформації, ґрунтується на досвідних знаннях адресантів, їхньому розумінні явищ дійсності.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 167.

ІДІОЛЕКТ (від гр. *idios* — свій, своєрідний, особливий і (діалект), індивідуальний стиль) – сукупність формальних і стилістичних особливостей, характерних для мови окремої людини. Властиві кожному мовцеві манера висловлюватися, спілкуватись у різних ситуаціях, своєрідний словник.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 24.

ІНТЕНСИВНІСТЬ МОВЛЕННЯ (від лат. *intensio* – напруження, посилення) – сила вимови звуків, слів, мовних тактів, що залежить від амплітуди коливань голосових зв'язок і пов'язана з особливостями мовного дихання.

Краткий психологический словарь / Сост. Л.А. Карпенко; под общ. ред. А.В. Петровского. – М.: Политиздат, 1985. – С. 121.

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ – текстоно-дискурсивна категорія, представлена суб'єктно-об'єктно-суб'єктною взаємодією адресанта й адресата на підставі знакового континууму тексту, інтенцій, стратегій, тактик комунікації та програми адресованості повідомлення тексту.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 185.

КОМУНІКАНТ – особистість, яка здійснює комунікативний акт передачі інформації або сприймає й інтерпретує її.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 232.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ – здатність мобілізувати різноманітні знання мови (мовну компетенцію), паравербальних засобів, ситуації, правила норм спілкування у відповідних контекстах чи ситуаціях. Комунікативна компетенція передбачає володіння не лише знаннями, а й уміннями й навичками побудови інтенційно-стратегічної програми комунікації,

дотримання її і контролю за нею у процесі спілкування; орієнтації на співрозмовника, передбачення його реакції; вибору мовних і паравербальних засобів комунікації і їхнього декодування; подолання комунікативних перешкод, усунення комунікативних шумів, виходу із комунікативного цейтноту тощо. К. к. складається з мовленнєвої компетенції (уміння застосовувати знання мови на практиці, користуватися мовними одиницями), мовної компетенції (знання одиниць мови та правил їх поєднання), предметної компетенції (уміння на основі активного володіння загальною лексикою відтворювати в свідомості картину світу), прагматичної компетенції (здатність до здійснення мовленнєвої діяльності, зумовленої комунікативною метою, до вибору необхідних форм, типів мовлення, урахування функціонально-стильових різновидів мовлення).

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 69.; Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 233.

КОМУНІКАТИВНА ПОВЕДІНКА – сукупність правил і традицій вербального і невербального спілкування, що склалися в тому або іншому соціумі і реалізуються у процесі комунікації.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 70.

КОМУНІКАТИВНИЙ НАМІР (ІНТЕНЦІЯ) – конкретно визначена мета висловлювання мовця, що є регулятором мовленнєвої поведінки партнерів. На визначення комунікативних намірів впливають мотивація, потреба, умови ситуації та ін.

Словник-довідник української з лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 72.

КОМУНІКАТИВНІ ЯКОСТІ МОВИ – реальні властивості, характеристики її змістового наповнення і формального вираження, що складаються на основі певних типів відношень (“мова — мовлення”, “мова — мислення”, “мовлення — дійсність”, “мова — людина (адресат)”, “мова — умови спілкування” та ін.). Розрізняють такі комунікативні якості мови: *правильність, точність, логічність, чистота, образність, виразність та ін.*

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000.

КОМУНІКАЦІЯ (від лат. *comunicatio* — спілкуюсь з кимось) — спілкування, передача інформації, думок, почуттів, волевиявлень людини. Розрізняють міжособистісну, масову комунікацію — за типом відносин між учасниками; мовленнєва (письмова й усна) — за засобом; в) паралінгвістична (жести, міміка); г) речово-знакова (продукти виробництва, образотворчого мистецтва та ін.).

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000.

КОНТАКТНЕ (ОСОБИСТІСНЕ) СПІЛКУВАННЯ — це таке спілкування, у процесі якого в людини, яка вступає в контакт, проявляється доброта як якість її особистості. Основна мета особистісного спілкування — забезпечення існування і представлення його внутрішнього світу, а тим самим і особистості. В умовах контактного спілкування виробляються специфічні межі не лише зовнішньої поведінки, а й „дозволеного” та „очікуваного” в цій групі розкриття внутрішнього світу особистості на межі її суверенності.

Загальна психологія: навч. посібник / О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. — К.: „А.П.Н.”, 2002. — С. 399.

КОНТЕКСТ — сукупність умов висловлювання. Контекст може бути явним (експліцитним) — вербальним і невербальним, таким, що підлягає спостереженню, прихованим (імпліцитним), таким, що не підлягає безпосередньому спостереженню. У процесі навчання мови необхідно враховувати обидва види контексту: аналізувати мовні одиниці у взаємозв’язку та взаємозумовленості, з урахуванням ситуації спілкування, розуміти прихований зміст висловлювання.

Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. — К.: Либідь, 2001. — С. 224.; Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентилюк. — К.: Ленвіт. 2003. — С. 73.

КРЕАТИВНІСТЬ — 1) мовна здатність людини породжувати і розуміти безкінечну кількість висловлень з огляду на кінцеве число мовних засобів; 2)

принцип залучення нової інформації, отримання нових знань і створення нових позначень цих знань.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 269.

КУЛЬТУРА – це сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених усіма видами перетворюючої діяльності людини і суспільства.

Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. – 4-те видання, доповнене. – К., 2003.

КУЛЬТУРА МОВИ – наука, що вивчає функціонування мови з суспільстві з погляду її нормативності й передбачає правила користування літературною мовою: правила вимови, наголошення, слововживання, формотворення, побудови словосполучень і речень К. м. сприяє реальному втіленню в мовній практиці норм літературної мови, проведенню цілеспрямованої мовної політики. К. м. вивчає якості мовлення, забезпечує розвиток комунікативних умінь і навичок учнів, засвоєння таких якостей мовлення, як точність, логічність, чистота, виразність, образність та ін.

Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. – К.: Вежа, 1994.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – дотримання літературних норм вимови, наголошення, слововживання, побудови словосполучень, речень, текстів; нормативність усної й писемної мови, що виражається в її правильності, точності, ясності, чистоті, логічності, доречності, виразності, а також у різноманітності граматичних конструкцій, багатстві словника, дотриманні в писемному мовленні орфографічних і пунктуаційних норм.

Пентилюк М.І. Культура мови і стилістика. - К., 1994.

ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ НОРМИ – норми вживання слів і фразеологізмів у властивому їм значенні і норми сполучуваності слів і фразеологізмів з іншими словами в реченні.

Словник – довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшній, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2004. – С. 11.

ЛЕКСИЧНІ НОРМИ – узагальнене вживання словесних одиниць у відповідному значенні.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О.Г. *Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред.. С. Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 107.*

ЛІТЕРАТУРНА МОВА – 1. Наддіалектна, унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, яка характеризується поліфункціональністю, стилістичною диференціацією і тенденцією до регламентації. Літературна мова обслуговує основні сфери діяльності, культурні потреби народу. 2. Це найдосконаліша форма загальнонародної мови, яка відзначається високим ступенем нормативності і має розгалужену систему функціональних стилів.

Струганець Л.В. *Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 34.*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ – різновид комунікації, протиставлений монокультурній комунікації, який характеризується належністю співрозмовників до різних культур.

Селіванова О. *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – С. 348.*

МІЖМОВНА ПОЛІСЕМІЯ – багатозначність, наявність кількох значень у мовній одиниці, характерне кільком мовам.

Літературознавчий словник-довідник / Р.П. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ „Академія”, 1997. – С. 560. (Nota bene)

МІЖОСОБИСТІСНЕ СПІЛКУВАННЯ – характерне для первинних груп, в яких усі члени підтримують між собою безпосередні контакти і спілкуються один із одним.

Загальна психологія: підручник для студентів вищих навч. закладів / С.Д. Максименко, В.О. Зайчук та ін.; за заг. ред. акад. С.Д. Максименка. – К.: Форум, 2000. – С. 144.

МОВА – 1. Система знаків із закодованими у ній результатами пізнання людиною дійсності (система правил), система специфічних національних особливостей, характеристик. 2. Складне суспільне явище, в якому розрізняють такі ознаки: а) найважливіший засіб людського спілкування та об'єднання людей у спільноту; б) засіб самоідентифікації й вираження ментальності нації; в) засіб формування й розвитку думки, здійснення пізнавальної діяльності.

Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001; Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 37.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНЦІЯ – складова комунікативної компетенції; діяльність людини, спрямована на розуміння або створення тексту (усного чи писемного), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 83.

МОВЛЕННЄВА СИТУАЦІЯ – сукупність позалінгвістичних чинників, що зумовлює потребу у висловлюванні. М.с. може створюватися штучно на уроці з метою розвитку комунікативних умінь і навичок.

М. с. забезпечує мотивацію навчання української мови, стимулює мовленнєву активність учнів.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 83.

МОВЛЕННЄВИЙ ВПЛИВ – мовленнєва дія адресанта. Керована цільовою установкою мовного спілкування. Спрямована на зміну поведінки, психологічних станів, свідомості адресата, оцінки ним певного явища і т. ін.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 355.

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ – мікросистема національно-специфічних стереотипних стійких формул спілкування, прийнятих суспільством для встановлення контакту співрозмовників, дотримання або ж припинення спілкування.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 84.

МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР – одиниця мовлення як системно організованої репрезентації мови, дискурсивний інваріант, зразок ідеальної природи, що характеризується певним тематичним змістом, композиційною структурою, відбором фонетичних, лексико-фразеологічних, граматичних, стилістичних засобів й інтенційно-прагматичними особливостями.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 356.

МОВЛЕННЄВІ ПОМИЛКИ – ненавмисні відхилення мовлення від норм мовної системи й узусу сфери спілкування, стилістичних норм, не викликані зміненими станами свідомості, патологією.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 359.

МОВЛЕННЄВІ УМІННЯ – уміння аналізувати тексти-взірці різних типів і стилів мовлення, визначати функції мовних одиниць у тексті, створювати власні висловлювання відповідно до мовленнєвої ситуації.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 85.

МОВНА ДІЯЛЬНІСТЬ – мовне спілкування в конкретних ситуаціях, у яких реалізується необмежена можливість створення нових змістів, нових текстів із обмеженої кількості одиниць мовної структури.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред.. С. Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.

МОВНИЙ ЕТИКЕТ – національно-специфічні правила мовної поведінки, що реалізуються у прийнятих суспільством ситуаціях «ввічливого» контакту із співбесідником.

Пентиліук М.І. Культура мови і стилістика. – К., 1994.

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ – це такий носій мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань (знає поняття і відповідні правила), репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку. Мовна особистість – мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися у повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу, до вироблення зразків висококультурного інтелектуального спілкування літературною мовою.

Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. – М., 1987. Єрмоленко С., Мацько Л. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови // Дивослово. – 1994. - №7. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / за ред. М.І. Пентиліук. – К., 2000. Словник-довідник з

української лінгводидактики: навчальний посібник / кол.авторів за ред. М.І. Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2003.

МОВНА САМОСВІДОМІСТЬ – усвідомлення людиною самої себе як мовної особистості, своєї мовної діяльності в соціумі.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. –Тернопіль: навчальна книга-Богдан, 2000.

МОВНА СТІЙКІСТЬ – таке суспільно-політичне явище, в основі якого перебувають національні традиції; національна свідомість та солідарність; національна культура, духовна і матеріальна; національний мир і співробітництво з іншими народами, що живуть на території відповідного народу.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів.-Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2000.

МОВНЕ ЧУТТЯ – мовний смак, що забезпечує ефективну комунікативну діяльність мовця, знання ним норм сучасної літературної мови в їх зіставленні зі стильовими нормами, в зіставленні з історично мінливими літературними нормами. М. ч. ґрунтується на знанні словника національної мови, володіння граматичними законами.

Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Тодор О.Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред.. С. Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.

МОНОЛОГ – розгорнуте висловлювання однієї особи, звернене до однієї людини або певного колективу одночасно для повідомлення інформації, впливу або спонукання до дії.

Словник-довідник з української лінгводидактики. Навчальний посібник / Кол. авторів за ред. М.Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С.88.

МОРФОЛОГІЧНІ НОРМИ – норми словозміни самостійних частин мови (іменників, прикметників, числівників, займенників, дієслів).

Словник – довідник з культури української мови / Д.Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З.Терлак. – К.: Знання, 2004. – С. 11.

НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ – цілеспрямований процес інформаційного обміну, знаковими системами якого можуть бути біологічно доцільні поведінкові сигнали тварин, спрямовані на сумісну адаптацію до

навколишнього середовища, парамови жестів і міміки, математична й комп'ютерна символіка, мистецтво, гра, телепатичний зв'язок і т. ін.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 412.

НЕВЕРБАЛЬНЕ СПІЛКУВАННЯ – обмін інформацією за допомогою несловесних засобів.

Словник-довідник української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 93.

НОРМАТИВНА МОВА – сукупність мовних засобів, що відповідають системі мови й сприймаються її носіями як зразок суспільного спілкування у певний період розвитку суспільства. Нормативна мова – головна категорія культури мов, а також важливе поняття загальної теорії мови.

Українська мова. Енциклопедія. – К.: Видавництво „Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана”, 2004. – С. 240.

ОБРАЗНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови, орієнтована на виникнення додаткових асоціативних зв'язків, тобто вживання слів і словосполучень у їх незвичному оточенні, зокрема, їх переосмислення у тропах.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 94.

ОПОСЕРЕДКОВАНЕ СПІЛКУВАННЯ – це комунікація, в яку включена проміжна ланка – третя особа, технічний засіб або матеріальна річ. Опосередкування може бути репрезентоване телефоном як засобом зв'язку, написаним текстом (листом), адресованим іншій людині або посередником.

Загальна психологія: підручник для студентів вищих навч. закладів / С.Д. Максименко, В.О. Зайчук та ін.; за заг. ред. акад. С.Д. Максименка. – К.: Форум, 2000. – С. 145.

ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО (від лат. orator з ого — говорю) – майстерність виголошення усного слова, що ґрунтується на засвоєнні основних положень риторики, а також особистих якостях мовця. Див. жанри ораторського мистецтва.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 45.

ОРФОГРАФІЧНІ НОРМИ – це система загальноприйнятих правил написання слів і їх значущих частин, правил написання слів окремо, разом чи через дефіс, правил уживання великої літери.

Словник – довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшній, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2004. – С. 11.

ОРФОЕПІЧНІ МОВНІ НОРМИ – усталені способи, зразки, вимови окремого звука, найрізноманітніших поєднань звуків, які характеризуються, пояснюються у формі мовноорфоепічних правил.

Дудик П.С. Стилїстика української мови: навчальний посібник. – К.: Вид. центр „Академія”, 2005. – С. 361.

ОФІЦІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ - (лат. *officialis* – урядовий, службовий), в якому кожний учасник намагається відповідати своїй соціальній ролі, підтримувати стриманий тон, дотримуватися всіх формальностей.

Десяева Н.Л., Лебедева Т.А., Ассуїрова Л.В. Культура речи педагога: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / Н.Л. Десяева, Т.А. Лебедева, Л.В. Ассуїрова. – М.: Издат. центр «Академия», 2003. – С. 10.

ПАРАВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ – супровідні для вербального мовлення знакові засоби, що відіграють значну роль у процесі спілкування, зокрема реалізують протишумову програму мовлення, доповнюють й уточнюють його, надають емотивності й експресивності і т. ін.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 441.

ПАУЗА – (лат. *pausa*, від гр. *pauses* – припинення, зупинка в мовленні) – коротка перерва в мовленні, у звучанні музичного твору; один із елементів інтонації, що бере участь у звуковій організації речення та його частин (членуванні, виділенні відокремлених членів тощо). Пауза може бути синтаксична. Попереджувальна, розділова.

Короткий тлумачний словник української мови / уклад. Д.Г. Гринчишин. Л.Я. Гумецька, В.Л. Карпова та ін. – К.: Рад. школа, 1978. – С. 181; Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 122.

ПЛЕОНАЗМ (від гр. *pleonasmos* — надмірність, перебільшення) – 1) багатослів'я, зворот, який містить у собі зайві слова з однаковими чи

близькими значеннями; 2) стилістична фігура, яка будується як нагромадження синонімічних висловів, утворених з близькозначних слів.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 49.

ПОСЛІДОВНІСТЬ МОВЛЕННЯ – логічність та лаконічність думки.

Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: навч. посібник. – К.: Літера, 2000. – С. 12.

ПРАВИЛЬНІСТЬ МОВЛЕННЯ – повна відповідність мовлення нормам літературної мови, одна з основ мовленнєвої культури.

Дудик П.С. Стилїстика української мови: навчальний посібник. – К.: Вид. центр „Академія”, 2005.

ПРОФЕСІЙНЕ ЧИТАННЯ – звернення до текстів, що містять фахову інформацію.

Десяева Н.Л., Лебедева Т.А., Ассуїрова Л.В. Культура речи педагога: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / Н.Л. Десяева, Т.А. Лебедева, Л.В. Ассуїрова. – М.: Издат. центр «Академия», 2003. – С. 22.

ПУНКТУАЦІЙНІ НОРМИ – це система загальноприйнятих правил уживання розділових знаків.

Словник – довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшній, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2004. – С. 11.

ПУРИЗМ (від лат. *purus* — чистий) – надмірне прагнення до очищення літературної мови від іншомовних запозичень, неологізмів, а також намагання вберегти літературну мову від проникнення лексичних чи граматичних елементів, які стоять за межами норми (розмовних, просторічних, діалектних та ін.). Позитивною рисою пуризму є піклування про самобутній розвиток національної літературної мови і літератури, звернення до багатств рідної мови, використання її лексичних і словникових надбань.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 54.

РЕЦЕПЦІЯ – (лат. *receptio* - прийняття) – сприймання мовцем (читачем, слухачем) інформації, зумовлене його попереднім досвідом та мовною компетенцією.

Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 147

РЕЦИПІЄНТ – (від лат. *recipiens* - той, що отримує, приймає) – той, хто сприймає мовну інформацію.

Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 147.

РИТОРИКА (гр. *rhētorikē* — ораторське мистецтво) – філологічна дисципліна, що вивчає способи побудови художньо виразної мови; наука красномовства, ораторське мистецтво. Її місце на стику цілого ряду дисциплін — філософії, логіки, психології, лінгвістики, етики, сценічної майстерності, літературознавства. Риторика інтегрує в собі змістові компоненти цих наук.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 111; Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 56.

РИТОРИЧНЕ ЗАПИТАННЯ – стилістична фігура виразності й емоційності мови, яка у формі запитання передає ствердження чи заперечення.

Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я.Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 148.

РИТОРИЧНЕ ЗВЕРТАННЯ – стилістична фігура, що будується як висловлювання, адресована до неживого предмета, абстрактного поняття, відсутньої особи тощо.

Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – С. 148.

СИНТАКСИЧНІ НОРМИ – норми побудови синтаксичних конструкцій – словосполучень і речень.

Словник – довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшній, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2004. – С. 11.

СЛОВЕСНИЙ НАГОЛОС – виділення одного складу слова за допомогою артикуляційних засобів, властивих даній мові, - м'язової напруженості мовного апарата, збільшення сили видиху, зростання тривалості. Основною функцією словесного наголосу є фонетичне об'єднання звуків у слово. Наголос виконує також диференціювальну функцію: розмежовує як суто лексичне

значення графемно тотожних слів (*обід — обід, плакати — плакати*), так і граматичне значення графемно тотожних слів (*пера-пера, води-водії, насипати - насипати*).

Словник української мови. В 11 т. – Т. IX. – К., 1978. Державні стандарти базової і повної середньої школи // Освіта України. – 2003. - № 1-2. – 14 січня. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол.авторів за ред. М.І. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2003.

СПІЛКУВАННЯ (КОМУНІКАЦІЯ) – своєрідна форма зв'язку людей у процесі їхньої пізнавально-трудової діяльності, обмін інформацією, що здійснюється за допомогою різних засобів, насамперед мови, а також дорожніх знаків, світлових, кольорних, звукових сигналів, предметів-символів тощо. Засоби передачі інформації, тобто засоби спілкування поділяються на вербальні (словесні) та невербальні (несловесні). Невербальні засоби спілкування – це жести, міміка, рухи, погляд, поза, а також різні несловесні символи й знаки.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2003. – С. 119.

СПОСОБИ СПІЛКУВАННЯ – засоби регулювання інтерактивності в комунікації. Виділяють десять способів спілкування: *домінантний*, що виражає прагнення знизити статус обличчя співрозмовника; *драматичний*, що характеризується перебільшеною емоційністю мовлення; *дискусійний*, який передає прагнення довести якусь тезу, положення; *заспокійливий*, спрямований на зниження тривожності спілкування; *вражаючий*, що має на меті вразити, здивувати, шокувати співрозмовника; *точний*, який характеризується точністю, недвозначністю висловлень; *уважний*, що виражає зацікавленість, увагу до партнера; *дружній* – як заохочення до подальшого спілкування; *відкритий* – як щире вираження власної думки, почуттів; *натхненний*, що передбачає часте використання жестикуляції, міміки тощо.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 574.

СПРИЙНЯТТЯ МОВЛЕННЯ – психічний процес упізнання інформації, що передається, зв'єрення її з наявними у свідомості знаками, подальша обробка й розуміння.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К., 2006. – С. 574.

СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ – норми вживання в тому чи іншому функціональному стилі властивих йому мовних засобів.

Словник – довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшній, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2004. – С. 11.

СТИСЛІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; прагнення виразити максимальну за обсягом інформацію мінімальною кількістю усіх мовних засобів.

Словник – довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшній, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2004. – С. 11.

СУРЖИК – мовний покруч, мішанина двох мов. Суржик виник в українській мові у результаті тривалої русифікації, частого вживання русизмів. Інколи неможливо визначити, якою мовою (українською чи російською) послуговується людина.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентилюк. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 120.; Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 67.

ТЕКСТ (від лат. *tekstum*— тканина, зв'язок, побудова) – повідомлення, яке складається з кількох (чи багатьох) речень і має певну змістову і структурну завершеність.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентилюк. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 123.; Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 68.

ТОЧНІСТЬ МОВИ – комунікативна якість мови; адекватність слова і позначуваного ним предмета, адекватність змісту мови і виражених у ній понять.

Сагач Г. Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації. – К., 2003.

ТОЧНІСТЬ МОВЛЕННЯ – знання й використання у мовленні точних слів, словосполучень, зафіксованих у спеціальних довідниках. Треба прагнути виражати думку адекватно предмету, що є важливою передумовою якісного,

ефективного мовлення, дієвої комунікації. Негативне враження може викликати та ділова людина, яка байдужа до точного вживання термінів, багатозначних слів, паронімів. Це іноді призводить до зниження її інтелектуального, професійного авторитету, професійних втрат на вході-виході інформації.

Сагач Г. Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації. – К., 2003.

ФАТИЧНЕ СПІЛКУВАННЯ – спілкування, у процесі якого співбесідники встановлюють (тобто привертають увагу до себе як до учасника спілкування), підтримують або переривають контакт. Серед засобів фатичного спілкування, які використовуються педагогами, використовуються такі, як *будь ласка, дякую, спасибі*.

Десяева Н.Л., Лебедева Т.А., Ассуирова Л.В. Культура речи педагога: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. Заведений / Н.Л. Десяева, Т.А. Лебедева, Л.В. Ассуирова. – М.: Издат. центр «Академия», 2003. – 192 с.

ФОРМИ МОВЛЕННЯ – усне і писемне мовлення, що співвідноситься між собою. Для форм мовлення характерні такі ознаки: змістовність, ясність, точність, логічна послідовність, переконливість, правильність і т. ін., у той самий час вони мають свої особливості. Усне мовлення первинне за своїм походженням, а писемне – вторинне, усне мовлення відтворюється за допомогою звукової сторони мови, а писемне за допомогою графічних знаків тощо.

Мельничайко В.Я. Творчі роботи на уроках української мови. – К., 1984.; Синиця І.О. Психологія усного мовлення учнів 4-8 класів. – К., 1974.; Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / за ред. М.І. Пентилюк. – К., 2000.

ФОНЕТИЧНІ НОРМИ – це норми вимови голосних і приголосних звуків, а також норм наголошування слів.

Словник – довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшній, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2004. – С. 11.

ЦІЛІСНІСТЬ (ЦІЛІСТЬ) ТЕКСТУ – це функціонально-комунікативна співвіднесеність тексту з певним (конкретним) об'єктом. Цілісним не можна вважати висловлювання, позбавлене тематичної цілісності.

Педагогическое речеведение. Словарь-справочник / под ред. Т.А. Ладыженской и А.К. Михальской. – М., 1988.; Словник-довідник з

української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 131.

ЧИСТОТА МОВИ – комунікативна якість мови, пов'язана з правильною літературно-нормативною вимовою, з відсутністю позалітературних елементів: діалектизмів, вульгаризмів, плеоназмів, штампів, канцеляризмів, слів-паразитів, таких мовно-виражальних засобів, що заперечуються нормами моралі.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 74.

ЧИСТОТА МОВЛЕННЯ – суворе наслідування мовним і мовленнєвим нормам.

Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – С. 74.

ШВИДКІСТЬ МОВЛЕННЯ – властивість мовлення, що полягає у кількості виголошених мовних елементів за одиницю часу.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 133.

ЯКОСТІ МОВЛЕННЯ – це його реальні змістові та формальні властивості, як-от: правильність, чистота, точність, виразність, багатство, логічність, доречність.

Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт. 2003. – С. 133.

ЗМІСТ

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНИ.....	3
2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ТЕОРІЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ» для студентів спеціальності 035.041 – Філологія	4
3. САМОСТІЙНА РОБОТА.....	5
4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	6
5. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
6. ФОРМИ КОНТРОЛЮ	9
7. КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ.....	9
7.1. КОНТРОЛЬНА РОБОТА ВАРІАНТ 1.....	9
7.2. КОНТРОЛЬНА РОБОТА ВАРІАНТ 2.....	13
7.3. КОНТРОЛЬНА РОБОТА ВАРІАНТ 3.....	18
8. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ.....	22
9. ЗРАЗОК ПІДСУМКОВОЇ РОБОТИ ДЛЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНОК.....	23
10. КОРОТКИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ.....	28